

destins. I seran Justiní i Constantí els qui regularan l'"Expositio" en una línia menys permissiva⁴.

La situació en l'Edat mitjana europea continuarà sota una "prohibició formal d'aquestes pràctiques", però des d'un ús de la pràctica social bastant estès: es deixaven els nens a les portes d'esglésies, convents i hospitals⁵.

El torn

Pel que fa al "torn" o "la pedra", a Espanya, la seva existència està documentada des de 1504, quan ja a Toledo n'hi havia un a l'Hospital de la Pedra denominat així perquè tenia una pedra giratòria amb aquesta funció. Segons ens conta Cobo Medina⁶, l'aparició d'aquest sistema es produeix a Milà ja el segle VIII (d'altres ubiquen el seu naixement com a creació del Papa Inocenci III en 1198. És probable que fos ell qui estengués la proposta de la seva utilització, més que la invenció pròpiament dita).

La generalització del seu ús en les incluses, hospitals, cases d'expòsits, etc., fet que es produeix a la fi del segle XVII a tot Europa, va resultar molt beneficiosa per a la supervivència dels nens i les nenes expòsits, ja que se n'impedia la permanència a la intempèrie. Alphonse de Lamartine⁷ ho defineix com a:

enginyosa invenció de la caritat cristiana que té mans per rebre i manca d'ulls per veure i de boca per parlar.

Per fer-nos una idea del que significava el fet social de l'"exposició de nens" en l'Edat moderna, només hauríem de retenir una dada esgarrifosa que ens ofereix M. Harris:

336.297 nens expòsits a França entre 1824-1833, funcionant un total de 270 receptacles giratoris⁸.

Per a aquest autor es produiria, a més, una identificació entre "expositio" i "infanticidi"⁹.

⁴ Per ampliar aquests aspectes, consulteu la bibliografia següent:

- DELGADO, B. *Historia de la Infancia*, Barcelona: Ariel, 2000, pàg. 44 i 45.

- MEHESZ, Z. *El mundo clásico*, recurs electrònic consultable a <http://www.analitica.com/bitBiblioteca/mehesz/mundo.asp> (últim accés, 26 de novembre de 2006).

També resulta interessant la tesi doctoral següent:

- SOLÉ BLANCH, J. *Antropología de la educación i pedagogía de la juventud. Procesos de Enculturación*, URV, 2005, accessible a: http://www.tdx.cesca.es/TESIS_URV/AVAILABLE/TDX-0324106-111420/.

⁵ Alguns exemples de la funció cap als nens abandonats dels hospitals en l'Edat mitjana i referits a la ciutat de Barcelona, els podem investigar a través de les dades que trobem en els llibres d'expòsits que mantenien alguns hospitals, com el de la Santa Creu de Barcelona (institució creada el 1401 com a resultat de la confluència dels diferents centres que fins llavors operaven: Hospital d'en Marcus, d'en Colom, d'en Vilar i de Santa Eulàlia). Vegeu: GONZÁLEZ, M.; VINYOLES, T. M. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Catalunya medieval*, Barcelona: CSIC, 1981.

⁶ Vegeu COBO MEDINA, C. "Algunas consideraciones sobre la protección a la infancia". Article aparegut en *Menors*, núm. 4, març-abril de 1984, pàg.17.

⁷ Poeta i polític francès que va arribar a ser president de govern el 1848. La cita textual correspon a la revista *San Jorge* de la Diputació de Barcelona, 1953.

⁸ HARRIS, M. *Nuestra especie*, Madrid: Alianza, 1991, pàg. 209.

⁹ Vegeu HARRIS, M. *Introducción a la Sociología General*, Madrid: Alianza Editorial, SA, 1981, pàg. 340. Consulteu també l'estudi que aquest mateix autor fa del tema de l'infanticidi i les seves articulacions culturals dins de la seva obra: *Nuestra especie*, Madrid: Alianza Editorial, SA, 1991, pàg. 205 i s.

Altres autors, Donzelot entre ells, ens recorden el caràcter ambigu d'aquest artilugi i de l'exposició de nens i nenes com un element que es va utilitzar a la pràctica per sortir d'altres costums i funcionaments socials –es lliuraven o es deixaven exposats els fills nascuts com a resultat de relacions adúlteres– tergiversant, en part, la funció originària dels torns¹⁰, teòricament més relacionada amb la possibilitat de supervivència d'aquells nens o nenes que no podien ser criats pels seus pares per motius econòmics. En la mateixa línia de Donzelot es manifesta Borderias Guarena¹¹.

Els nostres avis apareixerien així com a receptors tant de la pressió de la misèria com de les lleis de la moral social sobre els irresponsables.

Segons els historiadors, l'abandonament del nen es presenta, en efecte, com un fet social massiu. Però potser pel fet de ser-ho –i tenint present les altres formes de rebuig dels nens i les nenes que hi ha hagut com ara la contracepció, l'avortament, l'infanticidi–, aquesta és la forma que s'ha pogut estudiar més, ja que és la millor que s'ha investigat gràcies a l'abundància de dades i d'informacions.

Al final, serà aquest caràcter ambigu el que podria explicar el corrent d'opinió social (de contingut moralista) que va portar fins a la desaparició de l'ús del torn a França el 1860. A Espanya i a Catalunya, haurem d'esperar fins als anys trenta del segle XX per veure desaparèixer l'últim: el del carrer Ramalleres, número 17¹².

Els "Baby Box"

Per acabar, i tornant al principi, trobem en els nostres dies algunes propostes socials de recuperació (que resulten una mica xocants) d'aquest instrument, i sobretot de la seva funció, com ara el "Baby Box"¹³, adreçat prioritàriament als col·lectius "d'immigrants".

En aquest sentit, un article publicat en La Repubblica, el 2 de setembre de 2005, ens relata les propostes que s'estan donant a Florència, Itàlia, promovent la idea de relançar el vell sistema, abolit en aquest país des del vuit-cents. El títol de l'article de Maria Cristina Carratú és molt expressiu: Nens abandonats: tornem al torn, justificat per la necessitat d'assegurar la supervivència dels nens abandonats. A Itàlia, només a la regió de Toscana, l'any 2004 es van produir 33 casos d'abandonament de nounats en contenidors d'escombraries. Aquests nens abandonats eren, en la major part dels casos, fills d'immigrants il·legals els pares dels quals no volien fer ús del dret a la renúncia al bebè, després de parir en un hospital públic, perquè així eren

¹⁰ DONZELOT, J. *La policía de las familias*, València: Pre-textos, 1979, pàg. 29 i s.

¹¹ BORDERIAS GUERENA, J. "Niños y niñas en familia", a BORRAS i LLOP, J. (dir.): *Historia de la infancia en la España contemporánea 1834 -1936*, Madrid: MTAS, 1996

¹² La seva ubicació és encara visible avui a la façana de l'edifici. La informació i la reproducció fotogràfica d'aquest torn es poden trobar a <http://www.ub.es/geohum/inventari/fitxes/inv141.htm> (últim accés, 7 de juliol de 2005). Un altre "torn", encara visible a la Barcelona antiga i que es troba molt proper a aquest, és al carrer del Carme en un dels laterals de l'antic Hospital de Sant Pau, i que ara és usat com a seu de l'Acadèmia de Medicina. Sembla una petita finestra tapada, però és en realitat l'habitable d'un torn.

¹³ Els "Baby Box" són uns mecanismes d'incubació en els quals les mares que no desitgin criar els seus bebès, els poden deixar de manera anònima i desentendre's d'aquests per sempre. Aquest procediment està ja instaurat a Alemanya, Bèlgica, Àustria, Eslovàquia, Suïssa, Itàlia, Sud-àfrica i Hongria. En la majoria d'aquests països es dona un temps de fins a tres mesos per donar en adopció l'infant, per preservar que els seus pares canviïn d'opinió, però amb els "Baby Box" seria impossible trobar-los. Per ampliar-ho es pot accedir també a <http://www.protestantedigital.com/new/leernoticiaSoc.php?1827> (últim accés, juny de 2006).

identificats i ja s'havien donat casos d'expulsió després d'aquesta acció. També en aquest article ens conta com ja en alguns països europeus (Alemanya o Suïssa) estan a disposició, al mercat, "bressols aïllats tèrmicament" perquè puguin ser utilitzats amb aquesta finalitat. L'article llança una invitació per debatre sobre aquesta o altres solucions, des d'un acostament que remarca: No és ja una qüestió de caritat, sinó del dret de la infància, recollit en la Convenció de New York dels Drets dels Infants a la Vida.

Un no pot deixar de pensar que aquestes solucions només afecten el símptoma i no el fons del problema: no seria més fàcil assegurar la no-identificació de la mare i que els nens seguissin naixent en hospitals?

Cal fer-nos aquesta reflexió, tenint present la instrumentalització social (des d'una moral falsa i doble) que han tingut històricament aquests usos, el torn i l'exposició.